

TILLSYNSARBETET I STOCKHOLMS OLIKA NATUR- OCH KULTURRESERVAT 2010

Stockholms stad har åtta kommunalt skyddade naturområden – sju naturreservat och ett kulturreseptat – i vilka miljöförvaltningen utövar tillsyn. Reservaten innehåller även tre så kallade Natura 2000-områden som utpekats enligt EU:s habitatdirektiv. Här följer en redovisning av tillsynsarbetet 2010 i de enskilda reservaten och en bedömning av tillståndet för dem.

upp förändringar i tid, så att

Objekt	Laga kraft år	Yta i hektar	Natura 2000-område, utpekad p.g.a.:
Judarskogens naturreservat	1995	95	Fuktlövskog + större vattensalamander
Kyrksjölötens naturreservat	1997	50	Fuktlövskog + större vattensalamander
Hansta naturreservat	1998	280	Ek-hassellundar
Grimsta naturreservat	2004	320	
Flatens naturreservat	2006	760	
Igelbäckens kulturreseptat	2006	411	
Sätraskogens naturreservat	2006	256	
Naturreservatet Nackareservatet	2006	99	
Summa		2 271	

åtgärder kan sättas in vid behov. Bedömningen grundar sig på fältbesök under året, uppföljning av tillsynsärenden, inventeringar och utlagda provrutor.

Förvaltningen arbetar kontinuerligt med att utveckla bedömningsgrunderna. Under 2010 har förvaltningen lagt ut provrutor i reservatet där man fr. o m 2010 ska kunna följa upp

värden knutna till barrskogs- och gräsmarksmiljöer. I skogsprovrutorna har man mätt antal träd samt andelen död ved/ha. Död ved är en av de viktigaste förutsättningarna för hög biologisk mångfald i våra skogar. För att bevara en hög ekologisk status behöver skogen hysa mycket död ved i olika nedbrytningsstadier. Studier indikerar att cirka 20 m³ död ved/ha på beståndsnivå, fördelat över en viss andel av landskapet, krävs för att säkert hysa de flesta av de mer krävande död ved-specialisterna. För att klara alla arter krävs dessutom kärnområden med betydligt större mängd död ved. Förutsättningen för hög biologisk mångfald på öppna kulturmarker är just att de hålls öppna genom lämplig hävd, såsom slåtter eller bete. I ängsprovrutorna kommer därför såväl andel hävdgynnade arter som igenväxningsarter att noteras.

Naturreseptatet Nackareservatet i Stockholms stad

Skogslandskapet i inre delen av Tyrestakilen utgörs idag av Nackareservatet i Stockholms stad. Reservatet nyttjas för många friluftaktiviteter som närrekreation, vandring, orientering, skidåkning, skridskoåkning, fiske, cykling, svamp- och bärplockning. Två miljoner människor besöker Nackareservatet årligen, enligt studie från Länsstyrelsen 2001. Lilla Sickla vid Sicklasjön är ett av Nackareservatets värdefullaste områden, både när det gäller natur och kultur. Inne i Hammarby Sjöstads bostadsområde ligger en enklav av reservatet – Sickla ekpark. Ekbacken är mycket uppskattad av invånarna som närnatur. Insektsinventeringar på platsen visar att ett flertal arter av skyddsvärda insekter trivs i ekarna. Den akut hotade skalbaggen bredbandad ekbarkbock påträffades 2006, vilket är en sensationell upptäckt. Tillsammans med norra Djurgården är det den enda kvarvarande lokalen i norra Europa.

Efterlevnad av bestämmelser

Förvaltningens ekologer har utfört inspektion i reservatet vid ett flertal tillfällen under 2010, framför allt i samband med dispensärenden. Vid inspektionerna har konstaterats att efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser har varit tillfredsställande, med undantag för vissa problem med markslitage. Under året har även tidigare års ärenden följts upp, så som anläggningen av nya motionsspåret, där förvaltningen har haft kontinuerlig dialog med idrottsförvaltningen.

Enskilda tillsynsärenden 2010 har gällt OK ravinens cykeltävling som hållits inom Nackareservatet. Förvaltningen har bedömt konsekvenser för naturvärden och andra rekreationsvärden och i dialog med tävlingsledningen och trafikkontoret informerat om behov av hänsyn m m. Frågor och klagomål från allmänheten har under året i första hand gällt otydlig information om cykling och hundrastning. Förvaltningen avser att jobba vidare med dessa frågor under 2011.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Nackareservatet

Miljöförvaltningen har under 2010 varit ute i fält med SDF Skarpnäck för att återkoppla efter inspektion och ge råd i samband med förvaltarens planerade åtgärder i reservatet. Skötselrådgivning har även skett till ideella föreningar som har skött delar av reservatet

via brukaravtal. Föreningen Lilla Sickla vänner har bl. a röjt sly vid Lilla Sickla och anordnat valborgsmässofirande.

Statusbedömning Nackareservatet

Bevarandestatusen för Nackareservatets naturvärden bedöms främst utifrån området som en sammanhållen regional värdekärna, med dess variation av värdefulla biotoper. Inom Stockholmsdelen bedöms bl. a tillståndet för ekmiljöerna och strandmiljöerna men även de skogliga delarna. Reservatet bedöms 2010 ha en gynnsam status för naturvetenskapliga värden kopplade till reservatets syfte. Området har, som ovan nämnts, stora värden kopplade till ekmiljöerna. Tack vare närheten mellan ekområden på Djurgården och i Lilla Sickla bedöms möjligheten vara god för att eklevande insekter på landskapsnivå ska kunna upprätthålla en gynnsam bevarandestatus. För att stärka tillståndet har man under föregående år påbörjat en restaurering av ekmiljöerna kring Lilla Sickla gård. Här har såväl stadens Fornminnesgrupp som intresseorganisationen Lilla Sickla Vänner utfört röjning och slåtter under åren. Åtgärderna bidrar både till en attraktiv miljö för besökarna och till att förutsättningarna för ek- och gräsmarksarters överlevnad och spridning ökar. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning saknar dock tillräckliga resurser att fortsätta med nödvändig restaurering av ekmiljöer och ängsmarker vid Lilla Sickla, vilket på sikt hotar bevarandevärdena. Under 2010 lades också Fornminnesgruppen ned vilket medför att skötseln av ekmiljöer och ängsmarker framöver är osäker och därmed också statusen för dessa områden. Det krävs kontinuerlig skötsel för att bevarandevärden ska kunna förbli gynnsamma även i framtiden. De ideella krafterna i Nacka är av mycket stort värde, men det är mindre realistiskt att enskilda individer ska sköta större arealer i reservatet. Under 2009 restaurerade dock Södermalms stadsdelsförvaltning Sickla ekpark vid Sickla udde enligt detaljerad skötselplan, vilket varit positivt för områdets bevarandestatus även under förra året.

Under 2010 lade förvaltningen ut provrutor ut för att följa upp värden knutna till barrskog. I 6 slumpvis utlagda provytor om 10x10 meter fanns det mindre än 1 m³ grov död ved/ha. Däremot fanns det gott om klen död ved. Resultatet indikerar en låg bevarandestatus för barrskogslevande arter. Förvaltningens ekologer kommer under 2011 uppmärksamma förvaltare m fl. på detta och informera om lämpliga åtgärder för att öka mängden död ved inom reservatet. Sammanfattningsvis bedöms statusen för de naturvetenskapliga värdena 2010 fortfarande vara gynnsam, men det råder en osäkerhet för framtiden.

Bevarandestatusen för rekreationsvärdena i Stockholmsdelen av Nackareservatet bedöms främst utifrån områdets status för närrekreation och som entré till det stora friluftsområdet. Tillgänglighet och tillstånd för sociala, estetiska och pedagogiska värden

vägs in. Bevarandestatusen för 2010 bedöms vara gynnsam. Under förra året sattes reservatsskyltar med karta och information upp vid flera olika entréer. Idrottsförvaltningen har anlagt nya gång-, cykel- och motionsstråk inom reservatet, vilket har gjort området mer tillgängligt bl. a för boende i Hammarby Sjöstad. Det finns dock fortfarande behov av tydligare information till allmänheten angående cykling och hundrastning. Förvaltningens ekologer kommer att arbeta vidare med dessa frågor under 2011. Förvaltningen vill också uppmärksamma skötselfrågan när det gäller rekreation; om skötseln av ängs- och ekmiljöer uteblir framöver kan det påverka upplevelsevärdena negativt samt minska besökarnas möjlighet att nyttja reservatet fullt ut.

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat

Judarskogen och Kyrksjölöten är två små och mycket välbesökta naturreservat. Reservaten har stor betydelse både för invånarna i Bromma och i hela västra Stockholm. Särskilt skol- och förskolegrupper nyttjar områdena i sin verksamhet. Närheten till tunnelbanan gör området lätt att nå och naturreservaten är tillräckligt stora och varierade för att motivera en långväga utflykt. Dagsgrupper från Kungsholmen, Alvik och Bromma nyttjar Judarsreservatet så ofta som en gång i veckan i sin verksamhet. Kyrksjölötens naturreservat utgör också ett viktigt närmaturområde. Skolan Nya Elementar använder regelbundet reservatet i undervisningen. En särskild "Ur och Skur-klass" finns, som bedriver stor del av sin verksamhet i reservatet. Stora delar av båda reservaten är utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s Habitatdirektiv, vilket innebär ett internationellt åtagande att gynna arten större vattensalamander och dess habitat.

Efterlevnad av bestämmelser

Under 2010 har förvaltningen utfört tillsynsinspektioner vid ett flertal tillfällen i Judarskogen och Kyrksjölöten, både med och utan förvaltaren. Vid inspektionerna har efterlevnaden av föreskrifterna samt tidigare tillsynsärenden följts upp. Förvaltningens bedömning är att efterlevnaden av föreskrifterna och dispensvillkoren har varit god, dock har några fall av olaga tippning/nedskräpning skett, vilket har rapporterats till förvaltaren. De tidigare problemen med illegal eldning och spontankomposter har inte varit påtagliga i dessa reservat under 2010.

Under 2010 har två nya dispensärenden behandlats för Judarskogen. Dessa gällde dispens från föreskrifterna gällande eldning i reservatet samt ridning i samband med en rytartävling vid Åkeshov. Efterlevnaden av villkoren i dispensbesluten har vid inspektion visat sig vara god. Inom Kyrksjölöten har dispens givits för markledning för belysning. Förvaltningar har i detta ärende bidragit med kunskap om området och behov av natur- och friluftshänsyn. Dispenserna har följts upp tillsammans med förvaltarna och verksamhetsutövarna.

Tillsynsrådgivning i Judarskogen och Kyrksjölöten

Under 2010 har flera besök gjorts i Kyrksjölöten i sällskap med förvaltaren Bromma SDF, då man tillsammans gått igenom bl. a frågor kring belysning. Förvaltnings ekologer har också varit inbjudna till och medverkat vid boendemöte om groddjurssituationen i Kyrksjölöten. Mötet handlade om vad som gäller i reservatet.

Bedömning av status i Judarskogen och Kyrksjölöten

Bevarandestatusen för både Judarskogen och Kyrksjölötens naturvärden har främst bedömts utifrån områdena som en del i stadens och regionens grönstruktur, samt tillståndet för områdets ekologiskt värdefulla biotoper, särskilt tillståndet för beståndet av större vattensalamander och betingelserna i artens levnadsmiljö. Till de utpekade naturvetenskapliga värdena hör även De Geer-moränerna.

Bevarandestatusen för såväl Judarskogens som Kyrksjölötens naturvärden bedöms 2010 vara oklar. I både Judarskogen och Kyrksjölöten har miljöförvaltningen och andra kontor under många år följt statusen på reservatens groddjurslokaler. Groddjur utgör en god indikator för biologisk mångfald generellt och förekomst av arten större vattensalamander indikerar att naturområdet är särskilt värdefullt, varvid områdets utpekats som Natura2000-område. Större vattensalamander har tidigare levt hela sin livscykel i båda reservaten. Vid miljöförvaltningens groddjursinventering 2008 påträffades flera groddjursarter i reservaten men inget exemplar av arten större vattensalamander. Länsstyrelsen beslöt då, i samarbete med staden, att försöka återinföra arten till Judardammen från den population som idag finns i Olovslundsdammen i Bromma. År 2009 flyttades 100 vuxna individer till Judardammen. På sensommaren vandrade ca 400 unga individer upp ur dammen. Under 2010 har en provinventering gjorts utan att några individer påträffats, vilket inte var helt oväntat då de individer som vandrade upp ur dammen förra året inte hunnit bli könsmogna. Då större vattensalamander varken påträffats i Judarskogen eller Kyrksjölöten under 2010 bidrar det till det oklara statusläget. Då deras livsmiljöer fortfarande är tillgängliga finns möjlighet att återse djuren inom reservaten i framtiden. För Kyrksjölöten påverkar dock den omfattande röjning av träd och buskar som utfördes i kraftledningsgatan i Kyrksjölöten i viss mån artens livsmiljö. Röjningen skedde till viss del inom den känsliga fuktlövskogen d v s del av Natura2000-området. Röjningsarbeten i kraftledningsgator anses vara underhåll som inte är tillståndspliktiga men åtgärden kan likväl ha påverkat naturvärden i reservatet. Röjning runt branddammen kan dock i viss mån ha gynnat groddjuren.

Statusen för ädellövskog, solitära ekar och brynmiljöer med ek, vilka alla är värdefulla biotoper i områdena bedöms som fortsatt gynnsam. De ekar som tidigare, i samråd med miljöförvaltningen, friställts i Kyrksjölötens igenvuxna brynmiljöer har numera bättre ljustillgång. Stadsdelsförvaltningen har ansökt om statliga LONA-bidrag för att restaurera fler ekmiljöer inom reservatet, men fått avslag under 2010. Ängsslåtter har fortsatt i de öppna gräsmarkerna norr om Judarn även under 2010, men de marker som vanligtvis

sköts av Fornminnesgruppen har inte kunnat skötas under 2010. En hög ambition att sköta reservatet finns hos förvaltaren men resurser saknas för att följa skötselplanen fullt ut. Under 2010 har miljöförvaltningen också följt upp värden knutna till barrskogsmiljöer inom Kyrksjölöten och Judarn. I Kyrksjön lade man slumpvis ut 3 provytor om 10x10 meter, där man fanns i snitt 5 m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en låg bevarandestatus för barrskogslevande arter. I Judarn lade man slumpvis ut 5 provytor, där man noterade i snitt 34m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en god bevarandestatus för barrskogslevande arter.

De rekreativa värdena i Judarskogen och Kyrksjölöten bedöms bl. a utifrån tillgänglighet, upplevelsevärden samt möjligheten till pedagogik för besökarna. För både Judarskogen och Kyrksjölöten bedöms de rekreativa värdena 2010 ha gynnsam status. Reservaten fungerar mycket bra för friluftsliv och naturundervisning. Belysning av gångstigen i Kyrksjölöten har förbättrat rekreativvärdena, medan röjningarna i reservatet tillfälligt har haft en negativ påverkan på upplevelsevärdena.

Flatens naturreservat

Flatens naturreservat, stadens största friluftsområde, är välbesökt både av närboende och mer långväga besökare. Inom området finns, utöver stora ytor med olika typer av skog, också populära målpunkter såsom Flatenbadet, flera koloniområden och lokaler för föreningsverksamhet, vilka bidrar till en hög nyttjandegrad. Många skolor i närheten använder området i undervisningen.

Efterlevnad av bestämmelser

Under 2010 har förvaltningens ekologer gjort flera tillsynsinspektioner i Flatens naturreservat. Vid inspektionerna har bland annat tidigare tillsynsärenden såsom Stockholm vattens anläggningsarbeten fortlöpande följts upp. Arbetena under året har varit väl genomförda och ingångna överenskommelser har efterlevts. Förvaltningen anser att efterlevnaden av reservatets föreskrifter och bestämmelser generellt har varit god under året, med undantag för ett flertal fall av olaga upplag kring Flatens camping. Under 2010 har sex nya dispensärenden behandlats. Dessa har bland annat rört dragning av fiberkabel, luftkabel för belysning samt uppförande av teknikbod vid befintlig radiomast. Ärendena kommer att följas upp under 2011. Verksamhetsutövare inom reservatet har sökt dispens för borrhning av brunn, enskilt avlopp m m. Ärendena har följts upp under året och åtgärder har utförts i enlighet med villkor och bestämmelser. Övriga tillsynsärenden har t ex gällt markslitage samt frågor kring rasthagar för häst. Några klagomål har inkommit bl. a rörande kabelbränning inom reservatet.

Tillsynsrådgivning i Flatensreservatet

Rådgivande tillsynsbesök har även skett under 2010 tillsammans med drift- och skötselansvarig från Skarpnäcks SDF. De har framför allt berört dispensärenden och skötselfrågor.

Bedömning av status i Flatenreservatet

Reservatets naturvärden har främst bedömts utifrån områdets funktion som regional sammanhållen grön kil, samt utifrån tillståndet för värdefulla biotoper såsom skogsmark, särskilt känsliga vatten-och ädellövsmiljöer, samt det öppna kulturhistoriska landskapet. Statusen för reservatets naturvärden bedöms 2010 vara oklar .

Reservatets naturvärden är i stor utsträckning beroende av att spridningsvägar till omgivande naturområden upprätthålls och att reservatets värdefulla biotoper bevaras bl. a genom lämplig skötsel. Ekmiljöernas värden påverkades under 2010 negativt av fragmentering och isolering i samband med exploatering i anslutning till reservatet. Spridningsvägen norrut för eklevande arter försvagas i och med att en biogasanläggning som nu anläggs mellan Flatenvägen och Tyresövägen, nordost om reservatets entré till ”Barnbadet” och spridningsvägen sydväst om reservatet riskerar att försvagas i och med exploateringen vid Larsboda.

Ett annat problem för bevarandevärdena i reservatet är att Skarpnäcks stadsdelsförvaltning saknar resurser att sköta och restaurera såväl ekmiljöerna som de öppna kulturmarkerna. Till och med 2009 har stadens Fornminnesgrupp gjort riktade skötselinsatser, vilket gett stor naturvårdsnytta till en ringa kostnad. Stadens fornminnesgrupp har restaurerat ekmiljöer vid Orhem, utfört röjningar och bedrivit slåtter på attraktiva kulturmarker för att öka den biologiska mångfalden och förbättra rekreativevärdena. Under 2010 har ingen skötsel bedrivits på dessa marker på grund av att Fornminnesgruppens frånvaro. Söderorts Naturskyddsförening har dock fortsatt med ängsskötsel på Ekudden och vissa av de äldre kulturmarkerna har betats av hästar. För att bevara områdets status krävs att de äldre kulturmarkerna sköts kontinuerligt. Statusen på sikt är hotad om inte mer resurser kan skjutas till.

Under 2010 har förvaltningen följt upp värden knutna till barrskogsmiljöer inom Flaten. Sex stycken slumpvis utlagda provytor om 10x10 meter fanns det i snitt 7 m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en låg bevarandestatus för barrskogslevande arter. Dessa faktorer tillsammans gör att Flatens bevarandestatus för naturvetenskapliga värden 2010 bedöms som oklar. Positivt är dock att Stockholm Vatten AB under 2010 har slutfört sina åtgärder för att ytterligare minska belastningen av näringsämnen och tungmetaller från dagvattentillförsel till Flatensjön. En dagvattendamm och ett dämme har anlagts, och vattnets väg genom skärbassängen i sjön har förlängts. Åtgärderna bedöms öka sjöns bevarandestatus. Det är också viktigt att få till stånd vassröjning, för att gynna strandnära vattenväxter.

Reservatets rekreative värden har bedömts utifrån tillgänglighet, framkomlighet, upplevelsevärden för besökarna med fokus på den mångfald av rekreative miljöer och friluftaktiviteter som området erbjuder. Problemen med nedskräpning och bullerstörning från bl. a terrängkörning är ungefär lika stora som föregående år. Den sammanvägda bedömningen är dock att statusen i dagsläget är gynnsam för sociala/rekreative värden.

Ytterligare åtgärder för att öka tillgängligheten genom information, skyltning m.m. vore önskvärda.

Sätraskogens naturreservat

Sätraskogens naturreservat är sedan länge omtyckt som både ströv- och närrekreationsområde. I en enkätundersökning (Gatu- och fastighetskontoret 1996) bland boende i sydvästra Stockholm uppgav 81 % av de vuxna att de besökt området under de senaste 12 månaderna och 60 % att de använder området flera gånger i månaden.

Tillgängligheten är god och fina gångstråk som t ex promenadvägen utmed Mälarstranden bidrar till hög nyttjandegrad. Målpunkter såsom de båda baden och campingplatsen lockar även mer långväga besökare till området. Dagsgrupper från hela Skärholmen nyttjar området i sin verksamhet. Skärholmens SDF driver sedan några år en mycket uppskattad fältskola för skolelever där undervisning sker praktiskt ute i naturen.

Efterlevnad av bestämmelser i Sätraskogen

Vid årets tillsynsinspektioner har förvaltningen i stor utsträckning följt upp tidigare års dispensärenden. 2009 drogs bl. a nya ledningar utan tillstånd ned under en gångväg vid Sättra varv. Detta ärende har följts upp under 2010 då det fanns risk att bl. a ekar skadats vid ingreppet. Efter att idrottsförvaltningen har fått göra vissa justeringar har tillsynsinspektioner visat att resultatet varit tillfredställande.

Under 2010 har ytterligare ett par dispensärenden som gäller Förbifart Stockholm inkommit till förvaltningen, bl. a om styrd kärnbörning d v s provtagning av bergskärnor genom borrning under mark utmed vägens sträckning, samt arkeologisk förundersökning. Förvaltningen har inspekterat de områden som berörs av åtgärderna, och kommer fortlöpande följa upp ärendena under 2011. För att sprida kunskap om reservatets värden och för att begränsa de negativa effekterna av projekt Förbifart Stockholm har miljöförvaltningen deltagit i möten med Vägverkets konsulter, Stadsbyggnadskontoret och ansvariga för fritidsbåtsverksamheten vid Sättra varv.

Miljöförvaltningen har under 2010 också deltagit vid anläggningsstart för den nya ridanläggningen i Sätraskogen, och på plats i fält givit råd om hänsynstagande. I samband med att Sättravarvsvägen byggdes om breddade man parkvägen från Bredängs camping så att fordon skulle kunna passera denna väg i stället. Breddningen var inte tillståndspliktig då det föll under samma ärende som ridanläggningen. Det hade dock varit bra om råd om rimliga hänsyn till naturmiljön t ex vid återställandet kunde fått föras fram. Ett aktuellt dispensärende med koppling till ridanläggningen gäller utökad ridbana på Sättraplatån och trädfällning, vilket kommer att följas upp under 2011. På platsen där det gamla ridstallet låg planeras nu för bostadshus. Förvaltningens ekologer har deltagit även vid dessa

möten, och bidragit med kunskap om vilka hänsyn som behöver tas till naturreservatens värden och bestämmelser. Med undantag för ett par oklara dispensärenden har anses efterlevnaden av föreskrifterna i reservatet efter en samlad bedömning av tillsynsnoteringar vara god. Visst problem med lösspringande hundar och nedskräpning gäller dock även för i år. Förvaltaren håller nu på att förbättra situationen bl. a genom att sätta upp skyltar om hundrastning. Ett flertal mindre klagomål har inkommit under året, vilka bl. a har gällt vägen ned till Sättra varv, röjningar m m.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Sättraskogen

Ett flertal inspektioner har utförts i fält under 2010, varav några tillsammans med förvaltaren på Skärholmens stadsdelsförvaltning. Vid rådgivningstillfällena har frågor och råd rörande klagomål och dispensärenden i första hand hanterats.

Statusbedömning i Sättraskogen

Reservatets naturvärden har främst bedömts utifrån områdets funktion som regional sammanhållen grön kil, samt utifrån tillståndet för värdefulla biotoper såsom skogsmark, ädellövsmiljöer, det öppna kulturhistoriska landskapet, liksom de ekologiskt särskilt känsliga vatten- och strandmiljöerna. Statusen för Sättraskogens naturreservat bedöms vara oklar för de naturvetenskapliga värdena. Bedömningen baseras till stor del på det ingrepp som den nya ridanläggningen gör i centrala delar av reservatet. Även om aktiviteten ridning i sig är i linje med reservatets syfte, och man varit mån om att ta reservatshänsyn vid planeringen, så kvarstår det faktum att den nya anläggningen tar naturmark inom reservatet i anspråk. Det gäller såväl skogsmark som tidigare öppna kulturmarker, som nu ersätts med bebyggelse eller rasthagar.

Kulturmarkerna inom Sättrareservatet påverkas även negativt p.g.a. minskade resurser för skötsel. Av de fyra öppna ängsmarker som slagits föregående år har inga slagits i år. Däremot har en gräsyta klippts för att tillgängliggöra nya hundrastområden. På sikt kan bristande hävd av de öppna gräsyorna leda till ogynnsam status vad gäller värden kopplade till Sättraskogens kulturlandskap. För att statusen ska fortsätta vara gynnsam när det gäller människors tillgänglighet och trivsel, med ett rikt djur- och växtliv, är det viktigt att neddragna skötselinsatser återinförs. Miljöförvaltningen har lagt ut provrutor på ett flertal gräsmarksytor inom reservatet för att kunna följa utvecklingen av växtlivet. Likaså har miljöförvaltningen följt upp värden knutna till barrskogsmiljöer. I 5 slumpvis utlagda provytor om 10x10 meter fanns det i snitt 5 m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en låg bevarandestatus för barrskogslevande arter. Ovan nämnda faktorer bidrar till att förvaltningen bedömer att bevarandestatusen för de naturvetenskapliga värdena idagsläget är oklar, på så vis att dessa faktorer kan få negativa konsekvenser för bevarandevärdena kommande år. Skärholmens stadsdelsförvaltning har dock fortsatt restaureringen av ekmiljöer i reservatet, vilket gynnar den biologiska mångfalden i reservatet. I år har ekbestånden kring Sättra gård restaurerats. Dessa åtgärder är mycket positiva för ekmiljöernas status. Dammarna i reservatet hyser också fortsatt goda förutsättningar för groddjur.

Bevarandestatusen för de rekreativa värdena i Sätmaskogen bedöms utifrån tillgänglighet, upplevelsevärden samt pedagogik. Förvaltningen bedömer 2010 att statusen är oklar. Generellt är statusen för rekreations- och friluftvärden god, men ökade transporter p.g.a. av ridanläggningen och Förbifart Stockholm bedöms påverka upplevelsevärdena i delar av reservatet. Statusen kan därför inte betecknas som gynnsam. Fältskolans har fortsatt sin verksamhet under 2010, vilket är viktigt för att uppnå den pedagogiska delen av syftet.

Hansta naturreservat

Hansta hör till Järvafältet och ingår därmed i ett av Stockholmstraktens största strövområden. Reservatet har stora skogsarealer som direkt ansluter till naturreservat i Järfälla och Sollentuna samt Igelbäckens kulturresevat i Stockholm. Området hyser både gamla ädellövträd, ung fuktlövskog och naturskogsliknande barrskog. Särskilt värdefulla är ek- och hassellundarna, som utgör Natura 2000-område under beteckningen "Näringsrik ek- eller ek/avenbokskog" och skyddas av EU:s habitatdirektiv. Det ålderdomliga jordbrukslandskapet är i det närmaste intakt med ett stort antal fornlämningar från bronsåldern och framåt.

Hansta nås lätt från bostadsområdena i Norra och Södra Järva och även från grannkommunernas angränsande friluftsområden. Orienterare och vandrare använder ofta reservatet, som genomkorsas av många stigar och leder. De "vilda" skogsmiljöerna lockar även långväga besökare till området, inte minst p.g.a. den rikliga tillgången på svamp. Ett antal skolor och förskolor från bostadsområdena i Akalla, Husby och Kista nyttjar området i sin verksamhet. Två vandringsleder genom skogen har tidigare märkts ut av Friluftsfrämjandet i samarbete med Kista SDF och flera ridstall finns kring Hägerstalund.

Efterlevnad av bestämmelser i Hansta

Förvaltningens ekologer har utfört inspektioner i reservatet under 2010, framför allt i samband med dispensärenden. Trafikverkets har under 2010 fortsatt med geotekniska förundersökningar inför bygget av Förbifart Stockholm. Nya ärenden som gällt Förbifart Stockholm under året är en dispensansökan för markborrning vid Hägerstalund. Ett annat ärende har rört arkeologiska undersökningar i och med vägprojekteringen. Förvaltningen har noggrant följt upp dessa ärenden både i fält och i direkt kommunikation med verksamhetsutövarna. När det gäller det sistnämnda ärendet hade delar av grävarbetena startats utan villkorad kontakt med förvaltningen. På plats har mindre skador på naturen som skett kunnat återställas. Fortsatt uppföljning av dessa tillståndsärenden kommer att ske under 2011.

Den tidigare problematiska motocrossverksamheten i entréområdet har återupptagits under mer ordnade former sedan 2008. Hösten 2007 beslutade kommunfullmäktige att ändra naturreservatets bestämmelser så att dispensgivning för Järva motorklubb från vissa föreskrifter möjliggörs under en begränsad tid, samtidigt som verksamheten styrdes upp från olika berörda nämnder med skyddsåtgärder, markupplåtelseavtal och tillsyn. Meningen är fortfarande att motocrossbanan ska omlokaliseras på sikt – senast 2015. Dispens har hittills gällt träning på vissa tider. Under 2010 har verksamhetsutövaren inkommit med önskan till staden om att utöka verksamheten till att även omfatta tävlingar. En fråga som diskuterats i samband med detta har varit bullerstörningar. Förvaltningens ekologer har medverkat vid möten för att bidra med kompetens kring reservatsfrågorna. Med undantag för ovan nämnda ärende om arkeologisk undersökning samt några fall av grövre nedskräpning har efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser generellt varit tillfredsställande. Klagomål om enstaka mer omfattande nedskräpningsupplag har inkommit till förvaltningen, vilka har åtgärdats av förvaltaren.

Tillsynsrådgivning

Reservatet har i olika sammanhang inspekterats under 2010, varav flera besök skett i sällskap med förvaltaren och andra interna och externa aktörer. Råden har bl. a gällt utmärkning av vandringsleder, nya informationstavlor, skötsel mm. Exploateringskontorets planering för Hägerstalund har skett i nära samråd med övriga berörda kontor: miljöförvaltningen, fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, stadsmuseet och idrottsförvaltningen har haft olika gemensamma möten även under 2010. Den huvudsakliga frågan under året har rört bullerminskande åtgärder för Järva motorklubbs motocrossverksamhet, se ovan.

Statusbedömning i Hansta

Bevarandestatusen för Hanstas naturvärden bedöms främst utifrån området sett som en del i ett stort sammanhängande grönområde, Järvakilen. Bedömningar görs också utifrån tillståndet för det öppna kulturlandskapet, samt de särskilt värdefulla är ek- och hassellundarna, som utgör Natura 2000-område. Andra värdefulla biotoper vars status följs upp är naturskogsliknande barrskog, småvatten och fuktlövskog. I Hanstareservatets inre delar – inklusive Natura 2000-området - bedöms 2010 statusen för naturvärdena vara fortsatt gynnsam. Fornminnesgruppen har tidigare år utfört åtgärder för att förbättra naturvärdenas status. Fler ekar har nu fått ökat ljusinsläpp, vilket kan förlänga trädens livslängd och gynna den skyddsvärda insektsfauna och lavflora som är knuten till ekarna. Skogsbryn inom reservatet har tidigare år naturvårdsgallrats och ängsmarker slagits. I och med Fornminnesgruppen frånvaro kunde inte några naturvårdande åtgärder utföras under året. Den nya stängslingen för betesdjur som gjorts under året skapar dock förutsättningar för att öppna upp igenväxta kulturmarker. Hur skötsel frågan ska lösas framöver är i dagsläget oklart. För att statusen ska vara gynnsam för biologisk mångfald och

friluftslivets tillgänglighet och trivsel är det mycket viktigt att nivån på skötsel och investeringar kan upprätthållas.

Förvaltningen har under året lagt ut provrutor syftet att följa upp värden förknippade med barrskog. I 8 slumpvis utlagda provytor om 10x10 meter fanns det i snitt 51 m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en god bevarandestatus för barrskogslevande arter.

Vid miljöförvaltningens groddjursinventering 2008 framkom att den sällsynta större vattensalamandern ännu finns i motocrossbanans dike och små vattensamlingar, tillsammans med den vanligare mindre vattensalamandern. Dock är inte statusen gynnsam, då problem finns med uttorkning av pölarna och inga larver hittades. Statusen för dessa groddjurslokaler är oförändrad under 2010. Småvattnen i banan bör restaureras alt. ersättas på ett sätt som gynnar groddjuren.

De rekreativa värdena i Hansta bedöms utifrån ett regionalt perspektiv, men också ur närrekreationssynpunkt. Här ingår att utvärdera tillgänglighet, upplevelsevärden för besökarna, tillgången till en mångfald av olika friluftsmiljöer och möjligheten att enkelt ströva i området. Förvaltningen bedömer att statusen för Hanstas rekreativvärden är fortsatt gynnsam. Tillgängligheten har förbättrats under senaste åren, även 2010, i och med upprustningen av entréområdet vid Hägerstalund. Informationen i området har förbättrats under året, efter de satsningar som gjorts med nya informationstavlor och nymärkning av vandringsleder.

Igelbäckens kulturresevat

Igelbäckens dalgång på Järvafältet är idag nästan helt lagskyddad av kommunerna som delar området. Reservaten är viktiga länkar i det regionalt sammanhängande naturområde som kallas för Järvakilen. I Stockholms del har man valt att bilda ett kulturresevat, vilket innebär att de höga kulturhistoriska värdena lyfts fram särskilt, men i övrigt gäller samma regler enligt miljöbalken som för naturresevat. Kulturresevatet, som ligger mellan de tätbebyggda bostadsområdena på Norra och Södra Järva, erbjuder sociala mötesplatser i en lugn miljö. Fältet används av ett stort antal människor, främst närboende, skolor och daghem, som strövområde och för många olika aktiviteter. Det bevarade kulturlandskapet ger besökaren en känsla av att vara ute på landsbygden; betande kor, får och hästar uppskattas av många och vid Hästa Gård finns stadens enda levande jordbruk.

Reservatet har många välanvända stigar och gång/cykelstråk och de gamla gårdarna har ett rikt utbud av aktiviteter, inte minst för barn. Igelbäcken och koloniområdena är andra populära utflyktsmål. De öppna fälten närmast bebyggelsen används för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. Fältskolan vid Eggeby gård har naturpedagogisk verksamhet för barn och ungdomar. Granholmstoppen är en fin utsiktsplats som också har discogolfanläggning med servering. Vid Akalla by finns bangolf och

väster om Akallavägen en driving range för golfare. Generellt är tillgängligheten till området mycket god med sex tunnelbanestationer inom promenadavstånd från fältet.

Efterlevnad av reservatsbestämmelser

År 2009 började E18 att byggas längs med kulturresevatets östra och södra gränser. Förvaltningen har även under 2010 lagt mycket tillsynstid på att följa E18-vägbggnadsarbetena och även de dispensärenden som gällt Förbifarten i området. Reservatsgränsen hade från början anpassats till E18s sträckning och i bestämmelserna finns ett förbehåll för motorvägsbygget, vilket innebär att merparten av de planerade ingreppen i fältets naturmiljö kan ske utan prövning enligt föreskrifterna. I efterhand, framför allt i entreprenadskedet, har det dock uppstått behov av åtgärder som inneburit ingrepp som stått i konflikt med bevarandevärdena. Läs mer om detta under rubriken Statusbedömning, nedan. Efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser har dock varit tillfredställande och kommunikationen med Trafikverket har under året varit god. Några överträdelser, som inte gäller vägutbyggnaden, har dock skett. Ett tillsynsärende har rört anläggning av en tillfällig bollplan till följd av ombyggnaden av E18, där dispensansökan missats initialt av verksamhetsutövaren. Ärendet kommer att följas upp under 2011. Vid tillsynsinspektion har också konstaterats att skadegörelsen på de nyanlagda dammarna inom reservatet med tillhörande bryggor och information fortsätter att vara ett problem. Klagomål har också inkommit under året som gällt just nedskräpning och skadegörelse.

Förvaltningen har även behandlat nya dispensärenden bl a angående en överbyggnad av en nedstigningslucka i tunnelnätet som Fortum ansvarar för. Dispensen villkorades med hänsyn till områdets naturvärden. Planering av en ny begravningsplats påbörjades 2009 och har fortsatt under 2010. Miljöförvaltningen har deltagit i arbetet och bistått med information om naturvärden och behov av hänsyn. Under 2010 har en arkitekttävling pågått och planeringen fortsätter under 2011.

Tillsynsrådgivning

Förvaltningen har bedrivit tillsynsrådgivning i fält tillsammans med förvaltare och verksamhetsutövare vid ett flera tillfällen under året. Rådgivning har bl. a gällt skötsel av ekmiljöer, samt händelsestyrda åtgärder i samband med E18-byggnationen. Under året som gått har Trafikkontoret tagit över förvaltarskapet medan Hästa Gård fortsätter att stå för den löpande skötseln.

Statusbedömning för Igelbäckens kulturresevat

Reservatets natur värden har bedömts utifrån områdets funktion som regional sammanhållen grön kil, samt värden knutna till det levande öppna kulturhistoriska landskapet med dess mosaik av livsmiljöer. Reservatets rekreativa värden har bedömts

utifrån tillgänglighet, framkomlighet samt upplevelsevärden för besökarna med fokus på den mångfald av aktiviteter fältet rymmer, samt fältets funktion som mötesplats. Den generella statusen för reservatets natur- och rekreationsvärden bedöms 2010 inte längre vara gynnsam på grund av stora ingrepp i och utanför reservatet i samband med ombyggnaden av E18. Trots att ingreppen i sig inte utgör överträdelser av föreskrifter eller andra bestämmelser kan kontorets ekologer vid uppföljning av reservatets bevarandevärden konstatera att vägbygget har negativ påverkan på såväl naturvärden som friluftsvärden. Vägbyggnationen har framför allt lett till förlust av naturmark i och utanför reservatet i de östra och södra delarna. Genom fältinspektion kan förvaltningen konstatera att flera blomsterrika torrbackar och stora ytor med fuktäng i anslutning till Igelbäcksreservatet har försvunnit eller påverkats av upplagsmassor, vilket gör att dessa naturtyper totalt sett minskat på Järvafältet. Omdragningen av Kymplingelänken ledde också till att bäcken tillfälligt har kulverteras och Skogvaktarkärrets yttre delar har använts till arbetsområde för vägbygget. En ny gångväg har även gjort intrång i en mindre våtmark och därmed försämrat dess vattenhållande förmåga. I och med anläggningen av våtmarker och dammar som förvaltaren tillskapade 2007 stärktes områdets natur- och rekreationsvärden avsevärt. Arbetena med ombyggnaden av E18 bedöms nu påverka djurlivet negativt. För att förstärka det kvarvarande natur- och kulturlandskapet vore det fördelaktigt att satsa på att skapa fler våtmarker samt förbättra förhållandena för hävdgynnade arter knutna till torrängar.

Vad gäller Igelbäckens status har Naturhistoriska Riksmuseets tidigare år provfiskat efter den sällsynta fisken grönlång i de restaurerade delar som rinner genom i Solna och Sundbyberg. Där visar arten en starkare stam efter åtgärderna. Provfiske i Stockholmsdelen under 2010 visar dock en negativ trend vid lokalen vid Eggeby Gård, troligen främst på grund av igenväxning och brist på lämpligt bottensubstrat.

Positivt är dock att större delen av det öppna kulturlandskapet har hävdats under 2010 genom slåtter och bete, vilket bevarar karaktären och också gynnar den skyddsvärda ängsfloran på fältet. Slåtter har med upptag har utförts på ca 8 ha. Ombyggnaden av E18 har till viss del påverkat skötseln. I och med vägarbetena har delar av beteshagarna fått stängslats om vilket har lett till att vissa delar av fältet inte har betats samt försenat betespåsläpp. Under år 2010 har förvaltningen också lagt ut provtytor för uppföljning av skogsdynamik i Igelbäcksreservatet. Antal lågor och stående döda träd indikerar en god bevarandestatus för barrskogslevande arter.

Statusen för områdets rekreationsvärden bedöms 2010 inte vara gynnsam med anledning av ombyggnaden av E18, vilket omnämnts ovan. Mer specifikt bedöms upplevelsevärdena ha påverkats negativt av vägbyggnationerna i de södra och östra delarna, men även av byggnation av kraftledningsstolpar på fältet. Framkomligheten och tillgängligheten för besökare har likväl försämrats temporärt under året. När vägen är

färdigbyggd förväntas barriärverkan av vägen mellan bostadsområdena i sydost och reservatet att minska. Likaså förväntas de bullerskyddande åtgärderna minska bullernivåerna i reservatet, vilket i framtiden bör påverka de rekreativa värdena positivt. Bullerminskningen berör dock inte Skogsvaktarkärret, varför bullerskyddet bör förstärkas även här.

Under 2010 har exploateringskontoret dock färdigställt ”Tidens Väg” – ett projekt som går ut på att med informationstavlor och pedagogiskt material levandegöra Järvafältets historia. ”Tidens Väg” är en cirka två kilometer lång kultur- och naturstig genom områdets spännande förflutna, längs grusvägar och med avstickare ut i naturen. Detta projekt lyfter rekreativvärdena i området. Materialet har tagits fram i samarbete med miljöförvaltningen och stadsmuséet.

Grimsta naturreservat

Grimsta är ett sedan länge välanvänt friluftsområde som nyttjas flitigt av bl. a orienterare och motionärer. Området har god tillgänglighet och drar till sig många besökare tack vare fina gångstråk och ridstigar, t ex promenadvägen utmed Mälarstranden. De två strandbaden vid Kanaan och Maltesholm är populära sommartid och lockar till sig många långväga badgäster. Kanoter och fritidsbåtar ses ofta längsmed stränderna. Skolor och förskolor från närliggande bostadsområden använder reservatet i sin verksamhet. Den natursköna och orörda Hässelby holme, som kan nås med båt, ingår också i reservatet.

Efterlevnad av bestämmelser i Grimsta

Förvaltningens ekologer har vid ett flertal tillfällen gjort fältinspektioner i reservatet för att följa upp föreskrifter och pågående tillsynsärenden. Vid fältinspektionerna har bl. a tidigare åtgärder vid Grimsta IP uppmärksammats. Några fall av mer betydande nedskräpning och olaga upplag har förekommit i reservatet under 2010, vilka har åtgärdats väl av stadsdelsförvaltningen. Två klagomålsärenden som inkommit till förvaltningen har gällt eventuell överträdelse vid reservatsgränsen vid byggnation intill Blackebergs gård. Kontrollmätning av reservatets gränser pågår för närvarande i området.

Fyra nya tillståndsärenden har behandlats, varav ett gällt Trafikverkets geotekniska förundersökningar inför bygget av Förbifart Stockholm. Den planerade tunnelsträckningen tvärs genom skogen i reservatets västra halva medför behov av undersökningar av markens bärighet. Trafikverket avsåg att låta utföra styrd kärnborrning mellan Grimsta och Lovön. Miljöförvaltningen förordade att borrningen skulle ske från Lovön om så var möjligt. Vägverket beslöt också att styra all borrning från Lovön, innan beslut fattats av stadsbyggnadskontoret. Ett annat ärende har gällt Hässelby - Vällingbys stadsdelsförvaltnings anläggning av badramp för rörelsehindrade vid

Maltesholmsbadet, där förvaltningens ekologer bidragit med råd om natur- och friluftshänsyn. Efter att miljöförvaltningen bedömt konsekvenser för reservatets värden fick också Stugängens koloniförening tillstånd av Stadsbyggnadsnämnden att bygga en ny servicebyggnad med bastu och förråd inom reservatet. Förvaltningen kommer följa upp tillstånden med tillhörande villkor under 2011.

Tillsynsrådgivning

Upprepade kontakter har tagits med förvaltarna under 2010, både med Hässelby-Vällingby SDF och Bromma SDF. Fältinspektioner har vid fyra tillfällen gjorts i sällskap med SDF, där Miljöförvaltningen har gett stöd och råd i samband med olika insatser. Råd har förmedlats bl. a. angående skötsel av vattenmiljöer. Fältbesök har även skett tillsammans med andra verksamhetsutövare.

Bedömning av status i Grimsta

Bevarandestatusen för Grimstas naturvärden har främst bedömts utifrån områdets funktion i stadens och regionens grönstruktur, där Grimstaskogen är en del av grönkilen som fortsätter in mot Judarn och Kyrksjölöten. Likaså följs statusen för värdefulla biotoper så som barrskog, ädellövskog, strandmiljöer samt öppna kulturmarker. Bevarandestatusen för Grimstas naturvärden 2010 bedöms vara oklar. Grimstaskogen ingår i ett kärnområde bl. a. för barrskogslevande arter. Miljöförvaltningen har under 2010 lagt ut provrutor för uppföljning av barrskogens ekologiska kvalitet. I 8 slumpvis utlagda provytor om 10x10 meter fanns det i snitt 33 m³ död ved/ha. Resultatet indikerar en god bevarandestatus för barrskogslevande arter. För att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att kärnområdet och dess spridningsvägar behåller sina värden och funktioner. Under 2010 har skogsmark inom ett område i omedelbar anslutning till Grimstareservatet ersatts av bebyggelse, ett område som ingår i samma kärnområde som Grimstaskogen. Därutöver har avverkning av äldre tallar skett i anslutning till reservatet. Förvaltningen bedömer att förlusten av barrskog samt avverkningsen kan påverka statusen inom reservatet. Detta bidrar till att reservatets bevarandestatus bedöms som oklar.

Mer positivt är att de flesta av de öppna gräsmarkerna har skötts enligt skötselplan och på ett för floran gynnsamt sätt under 2010. Slåtter har bl. a. bedrivits inom Grimsta enebacke och i år även på Kaananängen och Kanaans torrbacke, vilket är mycket positivt. Jan-Pers Holme hör däremot till de gräsmarker som inte har skötts i år. En orsak till detta är Fornminnesgruppen nedläggning. Enligt stadsdelsförvaltningen kommer skötselresurserna att vara mindre nästa år och det är inte säkert att slåtter kan bedrivas i reservatet 2011. För att statusen ska vara gynnsam för friluftslivets tillgänglighet och trivsel samt för biologisk mångfald är det mycket viktigt att nivån på skötsel och investeringar kan upprätthållas. Stadsdelsförvaltningen Hässelby-Vällingby har dock en hög ambition för reservatet och arbetet med att ta fram skötselplan för Råcksta träsk samt omkringliggande mark har fortsatt under 2010 och förväntas bli klar under 2011. Miljöförvaltningens ekologer har här bidragit med information om både natur- och rekreationsvärden och haft en positiv dialog med förvaltaren under arbetets gång.

De rekreativa värdena i Grimsta bedöms utifrån tillgänglighet, innehåll, upplevelsevärden samt möjligheten till pedagogik för besökarna. För Grimsta bedöms de rekreativa värdena 2010 ha gynnsam status. Förvaltaren har vidtagit flera åtgärder för att förbättra för rekreation och friluftsliv. Man har bl. a. fyllt på grus i motionsspår och rustat träningsstationer. Man har även besiktigt elljusspåret ur säkerhetssynpunkt. Därutöver har man byggt en badramp för rörelsehindrade vid Maltesholmsbadet. Vid Grimsta gärde har också satsats på utomhusgym under 2010. Under sommaren har förvaltaren ordnat teateruppvisning för barn och festivaler för unga besökare vid baden. Förvaltaren har fått positiv respons på åtgärderna och aktiviteter från besökarna.